

Sto let od konce německé kolonizace v Pacifiku

To, že Německé císařství mělo kolonie, filatelisté samozřejmě dobře vědí. Vždyť v každé klukovské sbírce byla alespoň jedna zelená nebo červená známka s kouřící válečnou lodí, malý obdélníček na výšku, a kdo měl jinou barvu, nebo dokonce větší obdélník na šířku, ten už měl něco! Názvy v záhlaví vyvolávaly romantické představy, nejvíce ty ze vzdálených tichomořských ostrovů Německá Nová Guinea, Mariany, Karolíny, Marshallovy ostrovy nebo Samoa. Jejich německá kolonizace započala před 130 lety a neměla dlouhého trvání – prakticky skončila v roce 1914, krátce po vypuknutí Velké války, de iure pak Versailleskou smlouvou o pět let později.

FRANTIŠEK BENEŠ

Německé císařství vzniklo až v roce 1871, do té doby (a částečně formálně i potom) bylo – k radosti dnešních filatelistů a numismatiků – rozdrobeno na velký počet suverénních monarchií a městských států, zaměstnaných po většinu času vzájemnými rozbroji, nanejvýš evropskou politikou, takže rozmach zámořských koloniálních snah (až na málo významné výjimky) propásly o dobrá čtyři století. Psychologicky to ani moc nevadilo, protože německé zájmy byly vždy obráceny na východ Evropy, a navíc četné německé panující rody byly tradičním dodavatelem ženichů a nevěst pro jiné země, takže německá krev kolovala – a někde i převažovala – v žilách snad všech panovnických rodů Evropy, od Británie po Rusko a od Skandinávie po Řecko, včetně těch tradičních koloniálních.

Dánský král Kristián IX. (panoval 1863 – 1906), původním jménem Christian von Schleswig-Holstein-Sonderburg-Glücksburg, byl vlastně po obou rodičích Němec; narodil se ve Šlesvicku jako čtvrtý syn vévody Fridricha Viléma Šlesvicko-Holštýnského (vedlejší větev dynastie Oldenburků) a princezny Luisy Karolíny Hesenské (pro nás je zajímavé, že Šlesvicko-Holštýnsko, Oldenbursko i Hesensko byly známkové země). Na dánský trůn usedl díky sňatku s dcerou hesenského lankraběte Viléma (opět staroněmecký stát) Luisou Hesensko-Kasselskou, která byla po matce neteří bezdětného dánského krále Kristiána VIII.

Matkou švédského krále **Gustava VI.** (vládl 1950 – 73) byla německá princezna Viktorie Bádenská, za ženu si vzal dceru pruské princezny Luisy. Matkou současného krále Karla XVI. (panuje od 1973) byla německá princezna Sibilla Sasko-Kobursko-Gothajská.

Babičkou norského krále Karla IV. (panoval 1860 – 72) byla princezna Augusta Bavorská, za ženu si vzal vnučku princezny Vileminy Pruské. Jejich syn král **Oskar II.** (panoval 1872 – 1905) si vzal za manželku německou princeznu Žofii Nassavskou. Protože v té době trvala personální unie se Švédskem, byli oba i švédskými králi. Současná norská královská dynastie vzešla z německé panovnické rodiny Oldenburků, resp. jejich větve Glücksburků.

V **Belgii** vládne od počátku (1831) dynastie Sasko-Kobursko-Gothajská. Jejím zakladatelem byl **Leopold I.**, princ ze staré německé panovnické rodiny (a strýc britské královny Viktorie i jejího manžela Alberta). V panovnické linii se později objevují jména dalších německých rodů, např. Hohenzollernové a Wittelsbachové či rakouští Habsburkové.

V **Nizozemsku** vládne dynastie Oranžsko-Nasavská, v jejímz rodokmenu najdeme řadu německých šlechtických rodů. I proto jsou dvě panovnice počítány k dynastiím jiným – Meklenburské (královna **Juliána**; vládla

1948 – 80; jejím otcem byl německý kníže Jindřich Meklenburský) a Lippe (královna **Beatrice**; vládla 1980 – 2013; jejím otcem byl německý kníže Bernard Lippe-Biesterfeld). Rovněž Beatrice si vzala Němce, diplomata Klause von Amberg.

V koloniální velmoci **Portugalsku** vládla v letech 1853 – 1910 portugalsko-německá dynastie Braganza-Sasko-Kobursko-Gothajská. Manželkou prvního panovníka **Petra V.** (vládl 1853 – 61) byla německá princezna Štěpánka Hohenzollern-Sigmaringen. Rovněž manželka posledního krále **Manuela II.** (vládl 1908 – 10) Augusta Viktorie byla z německého rodu Hohenzollernů.

Ve **Španělsku** vládli v 16. a 17. století španělští Habsburkové, samozřejmě silně spřízněni s německými panovnickými rody (například Wittelsbachy nebo s Falckým kurfiřtem). Ale německé rody najdeme i mezi předky španělských Bourbonů, například manželka předchozího krále Jana Karla I. (vládl 1975 – 2014) a matka toho současného Filipa VI. **Sofie Řecká** je po otci i matce pravnučkou dvou německých císařů – Bedřicha III. a Viléma II.

Řecký král Jiří I. (panoval 1863 – 1913), původním jménem Vilém von Schleswig-Holstein-Sonderburg-Glücksburg, byl synem budoucího dánského krále Kristiána IX. a

po obou rodičích pocházel ze starobyklých německých vládnoucích dynastií. Jeho vnukem je princ Filip, manžel britské královny Alžběty II. a otec budoucího britského krále.

První novodobý **bulharský** kníže Alexandr I. (panoval 1879 – 86) byl původem Němec z dynastie Hesensko-Darmstadtské (v jedné morganické linii přejmenované na Battenberskou, později bylo toto označení přeloženo do angličtiny jako Mountbatten). Jeho nástupcem a později i prvním bulharským carem byl další Němec, **Ferdinand I.** (panoval 1887 - 1908) z dynastie Sasko-Kobursko-Gothajské (pro nás je zajímavé, že byl zápalným filatelistou). Tento rod se na trůnu udržel do roku 1946, kdy byl **poslední car Simeon II.** (formálně vládl od roku 1943) jako šestiletý zbaven trůnu a s rodinou odešel do exilu. V

dvadesátých letech se do Bulharska vrátil, pod jménem Simeon Saskoburggotski vyhrál volby a v roce 2001 se stal na čtyři roky premiérem.

V **Rumunsku** v letech 1861 – 1947 vládla německá dynastie Hohenzollernů-Sigmaringen, založená **Karlem I.** (vládl 1866 – 1914). Posledním panovníkem byl **Michal I.**, poprvé jako šestiletý (1927 – 30) a podruhé v letech 1940 – 47.

Prvním novodobým králem **Albanie** byl Vilém Weid, princ z německého knížecího rodu, spřízněného s Hohenzollerny. Vládl však fakticky jen necelých sedm měsíců v roce 1914, poté odešel do exilu – nestihl se tak dostat na poštovní známky, a tak si ho na nich nemůžeme ukázat. Formálně jeho vláda trvala do roku 1925, kdy byla země prohlášena republikou.

Matkou dvou **francouzských** kráľů, Ludvíka XVIII. (vládl 1814 – 24) a Karla X. (vládl 1824 - 30) byla saská princezna Marie Josefa. Německé předky najdeme i v rodokmenu císařovny Marie Luisy, první manželky císaře Napoleona I.

Ruský car Mikuláš II. (panoval 1894 – 1917) pocházel z rusko-německé dynastie a mezi jeho přímými předky se po mnoho generací objevují příslušníci německých panovnických rodů. Patřil k nim vévoda Karel Fridrich Holštýnsko-Gottorpův, jehož syn Karel Petr Ulrich panoval po otci jako vévoda, v roce 1762 se díky

své matce, dceři Petra Velikého, stal ruským carem Petrem III. (ale jen na půl roku, pak byl zavražděn). Od něj je odvozena ruská panovnická dynastie Romanov-Holstein-Gottorp. Po něm na trůn nastoupila jeho vdova **carevna Kateřina Veliká** (panovala 1762 – 96), která byla původem Němka (narodila se v tehdy německém Štětíně jako Anhaltsko-Zerbstská princezna Sofie Frederika Augusta). V průběhu tří století panování Romanovců se v jejich rodokmenu objevují i další příslušníci německých panovnických rodin, například z Brunšvicka, Meklenburska, Vitemberska, Pruska a dalších. Alexandrovna Fjodorovna, žena posledního cara, byla dcerou hesenského velkovévody.

Britská královna Viktorie (panovala 1837 - 1901) pocházela z německé Hannoverké dynastie, která na britském trůnu vládla dvě století. Jejím zakladatelem byl Jiří I., vévoda Brunšvicko-Lüneburský a kurfiřt Hannoverký, v panovnické linii se později objevují osoby i z dalších německých vládnoucích rodů (Augusta Sasko-Gothajská, Šarlota Meklenbursko-Střelická). Rodiči Viktorie byli Eduard August Hannoverký a Viktorie Sasko-Kobursko-Saalfeldská. Jejím manželem se stal její bratranec Albert Sasko-Kobursko-Gothajský. Uvádí se, že rodina doma mluvila převážně německy, sama Viktorie měla němčinu za rodný jazyk.

Viktoriin syn **Eduard VII.** (panoval 1901 - 10), po obou rodičích německého původu, byl prvním panovníkem dynastie Sasko-Kobursko-Gothajské, která vládne v Británii dodnes (od roku 1917, v důsledku Velké války, přejmenované na Windsorská). Po obou rodičích byl německého původu i další britský král (a známý filatelista) **Jiří V.**, jehož matkou byla dánská princezna Alexandra. Rovněž jeho žena Marie měla část německé krve, byla vnučkou knížete Alexandra Vitemberského.

Z německé dynastie pochází i manžel současné královny **Alžběty II.** (ta k nám půjčuje známkové rarity z rodinné sbírky na světové výstavě PRAGA - díky!) **princ Filip**, podle nějž se nyní dynastie nazývá Mountbatten-Windsor. Ten byl původně řeckým a dánským princem, po otci z dynastie Šlesvicko-Holštýnsko-Sonderbursko-Glücksburské, jedné z větví dynastie Oldenburské, po matce z dynastie Battenberské.

Německé panovnické rody nalezneme i v rodokmenech dalších panovnických dynastií Evropy – i Zámorí (například Brazílie). Ale to už by bylo téma na samostatný článek, který by jistě bylo zajímavé dokladovat filatelisticky. Proto konec odbočky a vraťme se do Německa sedmdesátých let 19. století.

V prvním desetiletí po vzniku císařství se na nezájmu Německa o zámořskou kolonizaci moc nezměnilo, pragmatický kancléř Bismarck v ní neviděl hospodářský přínos (lukrativní claimy byly už dávno rozebrány), navíc se oprávněně obával konfliktů s tradičními koloniálními velmocemi. Přesto byl v roce 1882 založen Německý koloniální spolek, který se zaměřil na získání území zejména v Africe a v Tichomoří – které nás dnes zajímá především. Jako jiným koloniálním mocnostem, i Německu šlo především o prosazení a ochranu zájmů soukromých firem na vzdálených územích. Proto už ve druhé polovině 70. let německé válečné loďstvo svými děly podpořilo nároky německých osadníků na ostrově Apia v souostroví Samoa. Za počátek německé kolonizace v této části světa je však považován rok 1884, kdy byla vztyčena německá vlajka na jednom z ostrovů v Bismarckově moři, sousedícím s ostrovem Nová Guinea, jehož severovýchodní část spolu s nedalekými menšími ostrovy byla o rok později prohlášena německou kolonií s názvem Německá Nová Guinea. V průběhu čtyř let byly ke kolonii připojeny další ostrovy v Melanésii a Mikronésii, takže na konci 19. století zabírala obrovskou plochu, tvořenou však převážně mořem (kdybyste ji na mapě hledali, leží nad Austrálií a pokračuje nahoru a vpravo). Koloniální správu vykonávala soukromá Novoguinejská společnost, od níž ji v roce 1899 převzala berlínská vláda.

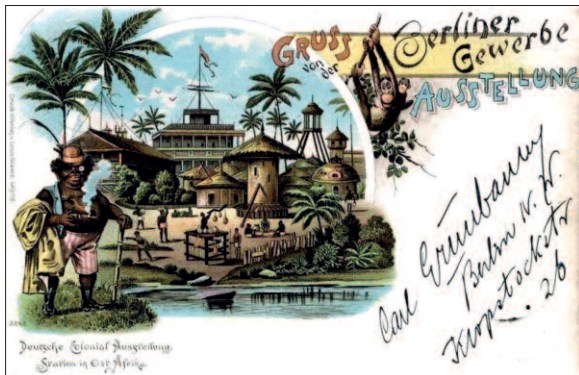
Pro úplnost uvedme, že většinu ostrovů v Tichomoří Německo nezískalo silou, ale obsadilo je jako dosud nekolonizované (i když samozřejmě leckdy bez ohledu na vůli místního obyvatelstva, jak bylo tehdy mezi koloniálními mocnostmi zvykem), některé koupilo od slábnoucího Španělska, další vyměnilo s Británií za jiné územní nároky. Výjimkou je ostrov Nauru, o který Němci svedli boj s domorodci.

V době největšího rozmachu zdejší německá kolonie administrativně zahrnovala území těchto dnešních států a území: Papua-Nová Guinea (severní část), Palau, Mikronésie, Severní Mariany, Marshallovy ostrovy, Nauru a Šalamounovy ostrovy (severní část); německá Samoa byla spravována samostatně. Poštovní známky však byly vydávány nejen pro Německou Novou Guineu, ale i pro tři souostroví - Mariany, Karolíny a Marshallovy ostrovy, která k ní administrativně patřila, ale geograficky byla značně vzdálená (a vedle toho pro Samou). Zatímco Nová Guinea a k ní přilehlé ostrovy leží nad Austrálií, na jižní polokouli, Mariany (pojmenované po španělské královně a regentce Marii Anně Habsburské, dceři českého krále Ferdinanda III.), Karolíny (pojmenované po posledním španělském králi z rodu Habsburků Karlu II.) a Marshallovy ostrovy (pojmenované po britském kapitánovi) se nacházejí už nad rovníkem, na polokouli severní.

Celkem šlo o zhruba čtvrt milionu kilometrů čtverečních pevniny na tisících ostrovů, z nichž jen malá část byla obydlena. Odhaduje se, že zde žilo zhruba tři čtvrtě milionu původních obyvatel a dva tisíce bílých usedlíků, farmářů a obchodníků. Správu kolonie vy-

konávalo pouhých 30 (!) německých úředníků, nebylo tu žádné vojsko, jen několik německých vojenských lodí, policii na celém tom ohromném území tvořily dvě desítky německých poddůstojníků a několik set domorodých policistů.¹⁾ (Pro pořádek ovšem dodejme, že v největší pevninské části kolonie, v severovýchodní čtvrtině ostrova Nová Guinea, se Němci uchýlili jen na několika místech na pobřeží, a o obrovské vnitrozemí s neproniknutelnými pralesy, pro Evropany vražedným podnebím, malarickými moskyty, všelijakou jedovatou havětí a pověstnými lidožrouty vcelku pochopitelně nejevili přílišný zájem, takže je velmi pravděpodobné, že se většina tamních obyvatel ani nedozvěděla, že mají tu čest být poddanými německého císaře.)

Bismarckovy obavy z ekonomické nevýhodnosti koloniální správy se ukázaly jako oprávněné, německé kolonie obecně moc nevynášely a jejich provoz byl po většinu doby ztrátový. I tak byly předmětem hrdosti vilémovského Německa a jedním ze symbolů snahy nového císaře o „místo na slunci“. V roce 1896 se v Berlíně v rámci Průmyslové výstavy konala Koloniální výstava, na které stovka Afričanů v tradičních oděvech bezmála po tři čtvrtě roku předváděla návštěvníkům „život v domorodé vesnici“.

Kolonie měly vlajku, odvozenou od říšské. Byly pro ně vydávány poštovní známky, zprvu přetiskové emise na známkách německých, později už vydání samostatná, i když se stejným obrazem osobní císařovy jachty - válečné lodi Hohenzollern (což byla případná připomínka loďstva jako síly, díky níž byly kolonie získány a udržovány), lišící se jen názvem známkové země a někdy i měnou nominální hodnoty. Sběratelé a další zájemci je nemuseli shánět ve vzdálených zemích, prodávala je filatelistická přepážka berlínské Hlavní pošty. Pro Tichomořské ostrovy Německou Novou Guineu, Karolíny, Mariany, Marshallovy ostrovy a Samou vycházely v letech 1897 - 1919 (pro Karolíny vyšel 5pfennig s průsvitkou ještě v roce 1923!), i když od sklonku léta roku 1914 vlastně už pro ztracená území. V polovině září zlomili Australané slabý německý odpor na Nové Guinei, Novém Pomořansku (dnes Nová Británie) a přilehlých ostrovech, v říjnu Japonci obsadili Karolíny, Mariany a Marshallovy ostrovy, Samou už koncem srpna britská eskadra.

¹⁾ Viz R. Uhlíř - Německá koloniální policie v letech 1884-1920, web Primaplana.net.

Papua-Nová Guinea

Protože mám rád historii známkových zemí, spojil jsem svou letošní zářijovou cestu na tichomořské ostrovy, zejména na Papuu-Novou Guineu (PNG) a Šalamounovy ostrovy, s pátráním po stopách jejich dávné poštovní historie. A neomezil jsem se jen na území bývalé německé kolonie, vřdytí na Nové Guinei (tak ji nazvali Španělé, zatímco Portugalci před nimi razili název Papua), druhém největším ostrově světa, byly v té době hned tři známkové země: na západní polovině Nizozemská východní Indie (dnes součást Indonésie), na jihovýchodní čtvrtině britská Papua (od roku 1906 spadala do Australského svazu), čtvrtina severovýchodní, nazývaná Země císaře Viléma, byla součástí Německé Nové Guiney (obě posledně jmenované dnes spadají do PNG).

Pokud se tu dochovaly stopy německé koloniální správy, která skončila před rovnými sto lety, já jsem je nenašel. V důsledku Versailleské smlouvy z roku 1919 Německo o všechny své kolonie přišlo i de iure a němečtí osadníci je museli opustit (s výjimkou území dnešní Namibie; na Nové Guinei pak údajně s výjimkou těch, kdo vyjádřili loajalitu australské vládě). Pouhá tři desetiletí jejich kolonizace Tichomoří jsou přitom jen nepatrným zlomkem historie lidského osídlení této oblasti – Papuánci tu prý žijí už třicet, a možná padesát tisíc let, podobně jako Australci, Melanéšané šest tisíc a Polynésané tři tisíce. Po německé epizodě přišli jiní vládcové. Po první světové válce většinu Německé Nové Guiney získala do své správy Austrálie, Mariany, Karolíny, Marshallovy ostrovy a Palau jako mandátní území Společnosti národů Japonsko, Samou jako mandátní území Nový Zéland. Další změny přinesla druhá světová válka. Mandátní území Japonska bylo přeměněno na poručenské území OSN a předáno pod správu USA. Původní Karolíny jsou dnes rozděleny mezi Mikronésii a Palau, oba státy jsou volně přidruženy k USA. Odlehlé souostroví Samoa je nadále rozděleno v duchu tzv. Berlínské smlouvy z roku 1899 na západní část, dříve německou Samou, do roku 1962 pod mandátem Nového Zélandu, nyní Nezávislý stát Samoa, a východní část, už více než sto let pod správou USA. Bývalá britská a později australská Papua a bývalá Německá Nová Guinea nyní tvoří jeden stát s názvem Papua-Nová Guinea. Nejpatrnější německé stopy se tu dochovaly v oblasti zeměpisné, v názvech jako Bismarckovo souostroví, Bismarckovo pohoří, hory Wilhelm, Tirpitz či Otto, Müllerovy hory, řeka Frieda a řada dalších.

Při své cestě jsem se snažil navštívit spíše menší místa, a s překvapením jsem zjistil, že mnoho stop v jižní polovině PNG nezanechala ani britská a pozdější australská správa – kromě silniční dopravy vedené vlevo. Například v odlehlém městečku Alotau ležícím na nesnadno přístupném nejvýchodnějším výběžku hlavního ostrova, v hloubi zátoky Milne Bay, je život do značné míry domorodý, papuánský, jak tu zjevně poiklidně probíhá po staletí. Místní obyvatelé tmavé pleti mají v sobě neobvyklou důstojnost, projevující se na první pohled jako nezájem a odměřenost, někdo by řekl i ostych. Přestože jsou očividně chudí, často bosí a velmi jednoduše oblečení, nejspíš většinou bez za-

městnání, neviděl jsem žádný případ sebemenšího náznaku podbízení se turistům, od nichž by zejména roztomilé okaté děti určitě mohly očekávat něco na přilepšenou. Pokud o nás vůbec někdo projevil zájem, prohlížel si nás stejně zvědavě, jako my jeho. Když jsme však pozdravili, některé z těch dosud zakaboněných tváří se doširoka usmály, čímž většinou odkryly jasné červené zuby, evokující pověsti o kanibalismu – ale žádný strach, jde jen o důsledek rozšířeného žvýkání betelu, zdejší tradiční drogy.

To samé na trzích, obvykle velmi ubohých, kde v blátě, na rozprostřených kouscích kartonu nebo banánovém listu, třeba stovka prodávajících nabízí zcela stejný sortiment – hromádku zelených palmových oříšků (k domácí výrobě už zmíněného betelu) a jakýsi zelený lus, všichni za stejnou cenu, a ani jeden se nepokouší přilákat pozornost návštěvníků, místních nebo turistů. Prostě jen mlčky sedí a čekají. Stejně je to na trzích se suvenýry, mimochodem vesměs hezkými řezbami ze zdejších těžkých dřev, které však turisté málo kupují v obavách z přísných karanténních předpisů australské vlády.

Takový přístup jsem jinde ve světě neviděl, a to byla PNG podle aplikace na mém iPhone už devadesátou zemí, kterou jsem navštívil. Ve srovnání s Tureckem, Egyptem, Palestinou, Izraelem, Střední a Jižní Amerikou, o Asii ani nemluvě, s jejich brebentíci a vlezlymi pouličními prodáváči a trhovci, to je opravdu nebe a dudy.

S dobrosrdečností a snahou vyjít vstříc jsem se setkal na alotauské poště. Nefungoval tu terminál pro platební karty a já neměl místní peníze – kiny, a dokonce ani australské dolary, které tu jakžtakž přijímají, ale početný personál (bez červených zubů!) byl za tučet pohlednic se známkami ochoten přijmout dolary americké, s nimiž pak nepochybně museli dojít do směnárny. V matematice nejspíš nebyli moc zběhlí, protože poté, co klopotně zjistili aktuální kurs (1 : 2,3), mě bezelstně vyzvali, abych si přepočel z místní měny udělal sám (už Goethe psal, že při cestování se mu v případech směny peněz nejvíce osvědčila otevřená bezelstnost – i na mě tenhle přístup zapůsobil a rád jsem částku zaokrouhlil směrem nahoru).²⁾

²⁾ Uvedené však naprosto neplatí v některých profesionálních směnárnách, spíše pastích na turisty se zjevně zlodějskými kursy a klamavou reklamou, s nimiž se můžeme setkat i u nás a jimž je lépe se vyhnout.

Pošta v městečku Alotau...

Jak už to tak v chudých zemích paradoxně bývá, věci se tu prodávají draž, než v zemích bohatých, což platí i pro PNG. Pohled na poště stál 3 kina (cca 27 Kč) a známka do Evropy 8,60 kina (77 Kč), tedy mnohem víc, než v sousední Austrálii.

Když už jsem tu byl, samozřejmě jsem si chtěl vyfotografovat místní poštovní schránku, což paní za přepážkou nechápala – pohledy přece můžu podat u ní a schránka je už rok zrušená! Nakonec mi ji ukázala, byla venku, za rohem, zasazená v obvodové zdi pošty, vedle nonstop přístupných post boxů, a skutečně na ní viselo „Veřejné oznámení: Od dnešního dne, 26/9/2013, je poštovní schránka zavřena! Všechny záсылky je třeba podávat na přepážce. Děkujeme. Management pošty PNG“. Tak jsem se vyfotografoval alespoň se zrušenou schránkou – jinou jsem tu nenašel, ani se na ni nedoptal.

... a její zrušená poštovní schránka.

Stejná situace byla na malých ostrovech, na nichž jsme se postupně zastavili. Někde sice v improvizovaných přístřešcích vedli pohlednice a někde dokonce i známky, ale poštu ani schránku neměli, a na dotaz, jak je máme odeslat, nám svorně radili, ať si je vezmeme sebou na loď, třeba narazíme na schránku jinde. Výjimkou byl větší ostrov Kiriwina, na kterém jsem se na schránku doptal, a dokonce mi ukázali směr, kterým se nachází; našťástí jsem se ale prozíravě zeptal i jak je to daleko - ukázalo se, že dvě a půl hodiny chůze... Takže fotografií kiriwinské poštovní schránky nemám, neboť taxíky zde neměli a blátivá cesta směřující do pralesa mě k tak dlouhé pěší výpravě nezhládala.

Místní důležitý muž (soudě dle respektu, který požíval u zdejších obyvatel) na ostrově Kiriwina, který mi ochotně ukázal cestu k poštovní schránce, značně však vzdálené. Tak jsem se s ním alespoň vyfotografoval.

Při svém pobytu na hlavním ostrově jsme se snažili držet na pobřeží a i tady přitom leckdy máte pocit, že dýcháte přes horký vlhký hadr, ačkoli vás sem tam ovívá přímořský větrík. Všude kolem vidíte chudobu, a to jsme se v obavě z malárie a horečky dengue, přenášených komáry, neodvážili hlouběji do vnitrozemí, kde lidé nejspíš žijí ještě jednodušeji.

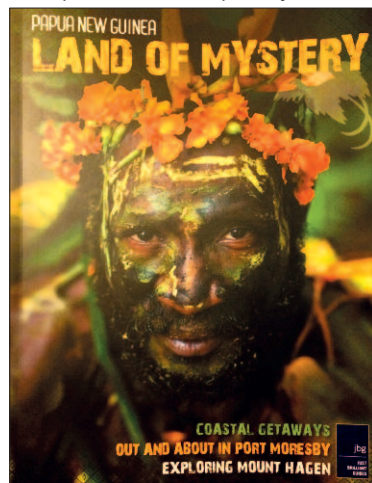
Neviděli jsme tak domorodce s dírami v nose, v nichž mají zasazené kančí kly, ani naháče, jejichž jediným oděvem je vztyčená dutá rourka navlečená na penisu. O lidové kroje a vystoupení polonahých tanečnic a hrozivých válečníků s oštěpy, známé z

poštovních známek, jsme ale nepřišli, ty jsme mohli vidět skoro na každém místě, kam jsme zavítali, až to působilo, že jde o jedinou rozšířenou službu pro turisty.

Překvapivým kontrastem k všeobecné a jaksi samozřejmé chudobě, která však uprostřed štědré přírody zjevně nehrozí vyhladověním, protože na okolních stromech si lze vždycky něco utrhnout a ve vodách něco ulovit (navíc tradičním velkorysým poskytovatelem pomoci je bohatá sousední Austrálie, s níž PNG po léta tvořila jeden celek), jsou luxusně vypravené propagační materiály, které sem mají přitáhnout zahraniční turisty. Papírem,

tiskem, grafickou úpravou i rozsahem snesou srovnání s těmi z nejbogatších zemí, a možná je i předčí. Představují PNG jako zemi fascinující přírody a kultury a v nezvykle širokém sortimentu jsou k máni zdarma v informačních střediscích. Protože tu však téměř chybí turistická infrastruktura, která by inzercí zaplatila jejich výrobu a distribuci, zřejmě jsou financovány z prostředků státu a z peněz těžebních společností, které si tak vylepšují image.

Holdně jsem si sliboval od návštěvy přístavního města Rabaul, ležícího na druhém zdejším největším ostrově Nové Pomořany (tedy za Německa), nyní Nová Británie, dávného sídla německých koloniálních úřadů (panují tu mnohem příznivější životní podmínky, než na hlavním ostrově). Právě tady už 12. srpna 1914 zaútočily na Němce australské vojenské lodě a zahájily tím obsazování kolonie. Jestli někde, tak v Rabaulu přece musím najít nějaké stopy po německé kolonizaci – a možná i po poštovní historii té doby! Naděje to ovšem byla slabá, město bylo několikrát katastrofálně poničeno. Za druhé světové války mnohým bombardováním, napřed ze strany Japonců, kteří odtud na počátku roku 1942 vyhnali Australany a zbudovali tu pevnost se sto tisíci obránci a 500 kilometry podzemních tunelů (ty kopali britští a australští zajatci), v listopadu 1943 je zase opakovaně bombardovali spojenci. Ti zde díky zachycené rádiové zprávě dokonce sestřelili letadlo s vrchním velitelem japonského válečného loďstva admirálem Jamamotem. Činila se však i příroda, Rabaul totiž leží v oblasti aktivních sopek. V roce 1994 vybuchly hned dvě současně a město zasypaly tak vysokou vrstvou sopečného popela (uvádí se, že dosahovala výšky tři čtvrtě metru a následné deště ji proměnily takřka na beton), že úřady odsud evakuovaly všechny obyvatele a dvacet kilometrů odtud zbudovaly nové hlavní město provincie. Obnova trvala léta. Je s podivem že se do tak rizikového místa byl vůbec někdo ochoten nastěhovat zpět, zvlášť když nedaleká sopka Tavuvur, jedna z těch dvou zmíněných, o sobě neustále dávala vědět, čas od času pobafávala a vypouštěla síru. A jako na potvoru, jen pár dní před naší návštěvou, opět vybuchla, za značného chrlení kouře a popela, takže musela být opět evakuována část obyvatel Rabaulu a ostatním bylo doporučeno neopouštět domovy pro vysoký obsah škodlivin ve vzduchu. (Jak jsem se po návratu dozvěděl, referovaly o tom i naše sdělovací prostředky. Výbuch náhodně zachytil na video australský turista projíždějící okolo na lodi, takže si jej můžete prohlédnout na Youtube.) Rabaul, ležící hluboko v zálivu, jsem tedy neviděl, jen onu aktivní sopku, která mi zkržila plány a z níž se dosud kouřilo...

Cesta na Papuu-Novou Guineu byla samozřejmě krásná a poučná, ale z poštovní historického hlediska je její bilance jen málo uspokojivá. Vlastně jsem to ale mohl čekat. Země, kde čtyři miliony obyvatel hovoří více než sedmi stovkami jazyků a nářečí (z nich je 37 „hlavních“), což samozřejmě přináší nepředstavitelné problémy v komunikaci, přes značné nerostné bohatství stále velmi chudá, zápasící s negramotností, v níž nemálo lidí teprve nedávno vykoučilo z doby kamenné (vše řečené lze samozřejmě doložit filatelisticky), má jiné problémy, než pečovat o dávno zapomenuté pozůstatky jedné historické epizody. A tak mi německou kolonizaci tichomořských ostrovů nadále budou připomínat především pohlednice a dopisy ze sbírky mého tatínka, který je trpělivě dával stranou po dlouhá desetiletí...

Šalamounovy ostrovy

Jestliže obrovskou Papuu-Novou Guineu dovede na mapě ukázat leckterý školák, a všichni ze zeměpisu vědí, že tu kdysi žili lidožrouti (a žijí nejspíš dosud), s nedalekými Šalamounovými ostrovy to bude horší. A přece k nim patří výraz, který zná každý: *Guadalcanal*. Ač k tomu název svádí, nejde o mořský průliv-kanál, ale o ostrov, dokonce hlavní v Šalamounově souostroví, o který svedli slavnou vítěznou bitvu Spojenci s Japonci. Bylo to v letech 1942 - 43, boj trval půl roku a přinesl přelom ve válce v Tichomoří - šlo o první velké vítězství pozemních vojsk. Bojovalo se však i na okolním moři – nedaleko Guadalcanalu Japonci potopili během jediné noci tolik spojeneckých lodí, že to někteří autoři považují za největší námořní porážku v dějinách USA. Druhý den se karta obrátila a pod hladinu šly obrovské japonské lodě, prostě mořské dno v okolí ostrova je lodními vraky obou stran poseto.

My se však Šalamounovými ostrovy zabýváme z jiného důvodu. Po krátkou dobu (1895 – 99) severní část souostroví patřila k Německé Nové Guinei a platily tu tedy její poštovní známky. Roku 1899 Německo většinu těchto ostrovů vyměnilo s Británií za území západní Samoi, a ponechalo si jen dva, které dnes spadají do státu Papua-Nová Guinea i když geograficky patří k Šalamounovým ostrovům.

Souostroví tvořené 350 ostrovy bylo pojmenováno podle dávného židovského krále Šalamouna, který odtud měl dovážet zlato pro jeruzalémský chrám – to si alespoň mysleli jejich španělští objevitelé v 16. století. Zlato se tu skutečně těžil dodnes, ale o pravdivosti španělské legendy lze pochybovat.

Dnes jsou Šalamounovy ostrovy samostatným státem v rámci Commonwealthu. U nás o nich obvykle moc neslyšíme, výjimkou byl rok 2007 s tragickou vlnou tsunami, která je odřízla od světa a panovaly obavy z obrovských ztrát na životech. Naštěstí se nepotvrdily, obyvatelé včas utekli do hor, ale materiální škody byly obrovské.

Hlavní město Honiara bylo další zastávkou naší letošní cesty po Tichomoří. S prohlídkou jsme byli hotoví rychle, jde vlastně o jednu hlavní ulici podél moře, na které není moc atrakcí. Obchody jsou vesměs bez výloh a jejich úzké vchody jsou opatřeny bytelnými mřížemi. To svědčí o vyšší kriminalitě, nepochybně ale jde i o důsledek relativně nedávných nepokojů, které ukončila až intervence australské armády v roce 2003. U zdí domů postávají prodávачi betelu, jejichž nabídku obvykle tvoří pár palmových oříšků, dva tři zelené lusky, sáček s bílým práškem – a krabička s kusovými cigaretami (ty jsou poměrně drahé, jedna za tři místní dolary, tedy našich asi 9 korun).

Stejně jako na PNG jsou i zde chodníky potřísněny rudými plivanci a řada obyvatel (zdálo se mi, že ještě tmavší pleti, než na PNG, a leckdy méně přívětivého výrazu) má červené zuby.

Schránka je tu podle místních jediná, na budově pošty, pěšky pár minut od přístavu. Musím říci, že honiarská pošta mě příjemně překvapila. Sídílí v úhledném jednopatrovém domě s oplocenou zahradkou, na které jsou z kamenů vytvořeny záhony ve tvaru písmen SPC.

Za plotem stojí velký poutač se stříškou, s textem, který vám musím ukázat a citovat z něj.

„Filatelistický úřad Šalamounových ostrovů. Nabízíme excelentní služby šité na míru k uspokojení poptávky zapálených filatelistů po sběratelských předmětech. Pro dlouhodobé zájemce o nové známky a ostatní předměty nabízíme dodání na místě i poštou. Filatelistické produkty: Sestavy poštovních známek, FDC, aršíky, sešítky, pohlednice, Cartex maximum, předem vyplacené obálky, zásobníky a alba na známky, ukázkové sestavy známek, letecké dopisnice.

Začněte sbírat známky a poučte se o našem dědictví. Vaše unikátní sbírky budou dobrou investicí pro zítřek.

Akceptujeme platební karty, hotovost ve směnitelných cizích měnách a místní měnu.“ Připojena je adresa, telefon, fax, otevírací hodiny a kontaktní mail pro dotazy. Billboard (pokud to tak můžeme nazvat) je napsán a nakreslen ručně a začíná sympatickou výzvou: *Všichni návštěvníci jsou vítáni.*

No řekněte, není to nádherné? A inspirující? I na vzdáleném exotickém ostrově je možné udělat něco pro propagaci filatelie. Kolik asi tamní poštovní ziskal sběratelů mezi místními obyvateli? A kolik mezi turisty? A neměli bychom ho napodobit i u nás?

Veřejnosti na poště slouží velká přizemní místnost, jejíž zhruba čtvrtina je vyhrazena filatelistům. V prosklených pultech je vystaveno k prodeji mnoho zdejších krásných známek a aršíků s náměty přírody, ale i reagujících na aktuální události, například na nedávnou návštěvu britského prince Williama s manželkou a malým synem v Austrálii. Na rozdíl od Papuy-Nové Guiney jsou zde ceny za pohlednice nižší: 4 místní dolary, tedy něco přes 12 korun. A překvapivě

nízké je poštovné - za pohlednici do Zámorí (v našem případě do Evropy) činí rovněž 4 dolary, tedy méně než polovinu poplatku vybíraného u nás!

Jak je to v tichomořských státech obvyklé, honiarská pošta vede i doplňkový sortiment, konkrétně papírnické zboží (propisovačky, fixy, sešity a bloky), nějakou drogerii (například toaletní papír, trochu trvanlivých balených potravin (konzervované ryby, různé sušenky a instantní polévky) a v místních vedrech samozřejmě i chlazené nealkoholické nápoje (mně nejvíc chutnala místní mangová limonáda). V rohu je oddělný kout pro internetové připojení s několika počítači. Využívání pošt pro prodej vhodného doplňkového sortimentu považují za správné a mohli bychom se jím inspirovat i my. Minimálně v malých obcích, kde často není ani prodejna potravin, o drogerii a papírnictví ani nemluvě, by jej jistě ocenili místní a poště by přineslo nezanedbatelný rabat. Ohrnování nosu nad tím není namístě, raději se rozhlédněme po zkušnostech úspěšných firem u nás i v zahraničí. Když už se platí nájem a personál, je třeba nalézat způsoby, jak to něco vynese. Pumpy už dávno neprodávají jen benzín a McDonalds hamburgery (úspěšně zavedl snídani). Pošta v Zámorí rozšiřujíc sortiment a nikoho to nepohoršuje. Jsem přesvědčen, že cesta vede přes místní samosprávu a leckde by se dalo ušetřit za provozovnu v obecních prostorách, kdyby to obyvatelům obce přineslo nějaké zlepšení, například zavedením prodeje některých základních potřeb, pro které jinak musejí dojíždět jinam. Je jasné, že na Hlavní poště v Praze nebudeme chtít prodávat školní sešity nebo masové konzervy, ale v obci, kde se pošta ekonomicky sotva drží a musí se koukat na každou korunu, by proti tomu nejspíš nikdo nic neměl (zvlášť když druhou variantou je její zrušení). Jsem si samozřejmě vědom, že jde o věc složitou, vzdýť se u nás na většině pošt dlouhodobě nedaří zavést ani věc tak samozřejmou, jako je prodej širšího sortimentu našich poštovních známek! Jak jsme si ale právě - a zdaleka ne poprvé - ukázali, i v tom nám mohou být pošty „rozvojových“ zemí příkladem a inspirací.

Ale to jsem už značně odbočil a vraťme se na druhý konec světa. Poštovní schránka v Honiáře je umístěna venku, v obvodové zdi pošty vedle postboxů. Má tři vzhazovací otvory, pro zásilky v místě a do Zámorí, ty obvyklejné nebo letecky.

Vzhledem k tomu, že mnozí zdejší na ulici měli v ruce nebo u ucha mobil (na rozdíl od PNG, kde jsme neviděli ani jediný, což ale lze přičíst tomu, že jsme byli v místech bez mobilního signálu), je na místě otázka výtíženosti téhle schránky. Leccos napovídá i prázdná nástěnka nad ní, svým značným rozměrem pocházející zřejmě z optimističtějších časů. Není vyloučeno, že hlavními odesilatelí listovních zásilek jsou právě občasní turisté, z nichž ale mnozí tak jako tak pohledy podají u přepážky. To je asi taky důvod, proč byla před rokem zrušena schránka na poště v Alotau v PNG, a bůhví jaký osud čeká tuhle honiarskou – a mnohé další.

Po cestě zpátky na loď jsme se zastavili na tržišti, kde vedle obvyklých dřevorezby nabízeli i pozůstatky z druhé světové války (dárky místním obyvatelům to být nemohly, protože ti byli včas evakuováni do Austrálie). Rezavá přilba, mosazný boxer s nápisem USA, potlučená čtůra, staré vojenské kovové „psí“ známky (kde je asi vzali?, že by patřily některým z mnoha padlých vojáků?). Sem tam i drobné mince z dvacátých a třicátých let, americké a japonské, jak tu zbyly po dávných bojovnících. Po staré korespondenci jsem se ale díval marně, pokud tu nějaká zbyla, ve zdejších vlhkém a horkém počasí asi už dávno vzala za své. Ta z první poloviny čtyřicátých let, i ta z dob, kdy část Šalamounových ostrovů patřila krátce k jiné známkové zemi, k dávno zaniklé kolonii Německá Nová Guinea...

Na závěr technická zajímavost. V poslední době jsme hodně slyšeli o takzvaných černých skříňkách, průběžně zachycujících komunikaci posádky a různé důležité údaje na palubách letadel. Podobné ale mají i lodě, a protože jsem se na tichomořské ostrovy plavil, možná vás bude zajímat, jak na nich taková „černá“ skříňka vypadá. Ta na obrázku měla rozměr větší krabice od bot a byla umístěna venku, na palubě, na veřejně přístupném místě, ohrazena zábradlím. Není nad ní žádná stříška, takže čelí rozmarům počasí, což není překvapivé, protože v případě nehody (nedej pánbu) by ji stejně nejspíš hledali potápěči... ■